

Fafnir – Nordic Journal of Science Fiction and
Fantasy Research
journal.finfar.org

Sarjakuvan raameja – Arktinen sarjakuvaseminaari 4.11.2016

Reijo Valta

Oulun Sarjakuvakeskus on järjestänyt Oulun Sarjakuvafestivaalin yhteydessä Arktisia sarjakuvaseminaareja vuodesta 2014. Tänä vuonna järjestetty kolmas seminaari sai akateemisen muodon, aikaisemmat ovat olleet pohjoismaisten sarjakuvantekijöiden ammatillisia kohtaamisia. Tilaisuus pidettiin Oulun kaupunginkirjaston yhteyteen edellisenä iltana avatussa sarjakuvakirjastossa, Sarjastossa.

Seminaarin aloittivat Aino-Kaisa Koistinen ja Essi Varis esittelemällä yhdessä Tanja Väლისalon kanssa tekemäänsä tutkimusta “Adapting Alias? Transmedial Characterization of Jessica Jones”. Tutkijoiden kiinnostuksen kohteena on henkilöhahmojen siirtäminen mediasta toiseen. Jessica Jones oli alkujaan Marvelin toimintasarjakuvasanteri, josta tehtiin hiljan myös Netflix-televisiosarja.

Koistisen ja Variksen mukaan Jessica Jonesin henkilöhahmo uudistaa hieman supersankaritarinoiden tapaa esittää naissukupuolta muun muassa esittämällä naishahmon, jota ei vahvasti erotisoida. Tutkija totesivat myös, että Jonesin sarjakuvasta televisioon siirtymisen tutkimiseen eivät aikaisemmat transmediaalisten adaptaatioiden teorit soveltuneet, koska ne eivät juurikaan huomioi henkilöhahmoja. Onko siis Jessica Jones transmediaalinen, eri medioiden rajoilla tasapainotteleva hahmo vai enemmän adaptaatio sarjakuvista televisioon? Jessican tapauksessa kiinnostavaa on se, että jo sarjakuvissa oli useampia Jessica Jones -hahmoja ja televisiota varten oli luotu vielä oma Jessicansa. Oikeastaan median vaihtuminen muutti myös tarinan lajityyppiä fantastisesta lähemmäs rikosgenreä. Koistinen ja Varis pohtivat, että henkilöhahmon identiteettiä määrittelee muun muassa media ja sen oletetun yleisön odotuksiin vastaaminen. Sananlaskuviisautta lainaten, raamit tekivät taulun.

Timo Konttinen puhui otsikolla “On How to Grow Comics in Academical studies”. Kuvataiteilija Konttinen on opiskellut Pietarsaareissa Novia-ammattikorkeakoulussa ja tehnyt opinnäytteensä osittain sarjakuvamuodossa. Hän pohti sarjakuvan mahdollisuuksia ilmaisukeinona myös akateemisilla saroilla. Niin ikään tiedemaailmassa sarjakuvalla pystyisi ilmaisemaan sellaisia asioita joihin tekstillä ei pysty. Konttisen alustuksesta käytiin vilkasta keskustelua, jossa mietittiin muun muassa kielen objektiivisuutta. Koska kirjoitukseen ei ole objektiivista, niin sillä perusteella kuvia ei voi sulkea akateemisen ilmaisun ulkopuolelle niiden oletetun objektiivisuuden puutteen vuoksi.

Figure 1: Seminaarissa puhuttiin muun muassa Jessica Jones -sarjakuvista.

Yksi Konttisen mainitsemista esimerkeistä sarjakuvamuotoisista tiedeteoksista oli Scott McCloudin *Understanding Comics*. Hänen jälkeensä puhunut Harri Filppa kyseenalaisti McCloudin kuvakerronnan määritelmiä esitelmässään “Panel-to-panel Transitions in Sequential Visualizations”. McCloud on eritellyt ruudusta ruutuun siirtymiä ansiokkaasti, mutta onko erittely oikeastaan tarpeellista? Sehän tapahtuu joka tapauksessa, vaikka ruutujen sisältö olisi aivan sama. Työkiireiden vuoksi estyneen Kristian Hellesundin sijasta seminaarissa puhunut norjalainen Øyvind Lauvdahl kritisoi sarjakuvatutkimusta McCloudin määritelmien hyväksymisestä annettuina. Lauvdahlin mukaan McCloudin sarjakuvan määritelmä on samantapainen teoria kuin marxilainen tai feministinen lukeminen. McCloudin sarjakuvan historia on määritelmän sovittamista taidehistorian teoksiin, ei sarjakuvataiteen omaehtoista kehittymistä ajasta toiseen (Lauvdahl myöhemmin kirjasi puhumaansa facebook-muistiinpanoksi. Lauvdahl). Lisäksi Lauvdahl puhui sarjakuvan tilasta Norjassa. Hänen mukaansa julkinen rahoitus on alkanut liikaa dominoida sarjakuvakenttää ja sen seurauksena julkaistut teokset eivät juurikaan kommentoi nyky-Norjaa. ”Norjassa avantgarde on kuollut”, Lauvdahl tehosti sanomaansa (ks. tarkemmin Valta).

Jyrki Korpuan aiheena oli “Mythopoeitics of Neil Gaiman’s The Sandman -series” ja esitelmä pääsisältönä oli tutkimussuunnitelman esittely. Korpuan suunnitelma vaikutti harkitulta ja hyvin jäsennellyltä. Gaimanin *Sandmanissa* riittää mytologisia aineksia ruodittavaksi alkaen hahmosta itsestään. Jonkinlainen nukkumattia vastaava hahmo löytyy lähes jokaisesta kulttuurista. Korpuan hahmottelema viittausten kentän (field of reference) nelijaottelu (maailma, sarjakuvien maailma, myyttien maailma, muut (kirjallisuus, tv, jne.)) on luultavasti sovitettavissa muidenkin sarjakuvien tutkimukseen.

Seminaarin varsinaisena pääpuhujana oli Katja Kontturi. Hän puhui otsikolla “How to Study Donald Duck? Fantasy and postmodernism in the Disney Comic”. 1970-luvulla suomeksikin

julkaistu Ariel Dorfmanin ja Armand Mattelartin *Kuinka Aku Ankkaa luetaan* oli huono lähtökohta sarjakuvatutkimukselle. Teos ei kerro lähteitään ja siksi väitteiden tarkistettavuus on huono ja kommentointi vaikeaa. Kehnosta alusta huolimatta sarjakuvatutkimus on päässyt hyvin alkuun. Keskeiseksi Aku Ankka -tutkimukseksi Kontturi nimesi Thomas Andraen teoksen *Carl Barks and the Disney Comic – Book Unmasking the Myth of Modernity*.

Kontturin post-doc -suunnitelmissa on tutkia italialaista Disney-tuotantoa. Erityisesti häntä kiinnosti italialaisten tekijöiden runsas metasarjakuvallisten keinojen käyttäminen. Sarjakuvahahmohan on aina ruutujen välissä vaarassa joutua pois sarjakuvasta. Apuna Kontturilla näissä pohdinnoissa on metalepsiksen käsite. Toiseksi kiinnostuksen kohteekseen Kontturi mainitsi ikuisuuskysymyksen: Miksi Aku Ankka on Suomessa niin suosittu?

Useammassa puheenvuorossa sarjakuvatutkimuksen, tai oikeastaan sen raportoinnin, ongelmaksi koettiin viittaaminen. Tiedekirjoittamisen perinteessä kuviin viittaaminen on ylimalkaista. Esimerkiksi Kontturi toivoi sarjakuvaan viittamisen uudelleenmäärittelyä. Ratkaisun hakeminen ei kuitenkaan ollut tämän seminaarin tehtävä. Täsmällinen viittaustapa olisi kuitenkin tarpeen, siitä oltiin yhtä mieltä.

Lähteet:

Lauvdahl, Øyvind. “Utdrag fra improvisert Foredrag holdt ved Seminar i regi av Oulu Comics Festival, 2016”. 11 November 2016, www.facebook.com/notes/art-of-oyvind-lauvdahl/utdrag-fra-improvisert-foredrag-holdt-ved-seminar-i-regi-av-oulu-comics-festival/1238597959538048. Accessed 4 December 2016.

Valta, Reijo. “Avantgarde on kadonnut Norjasta”. 13 November 2016, poistyopoydalta.blogspot.fi/2016/11/avantgarde-on-kadonnut-norjasta.html. Accessed 4 December 2016.